

SUOMIEKSI 7-9

Jaana Grönlund
Mirjo Kaakinen

Lärrarhandledning

SCHILDTS & SÖDERSTRÖMS

Innehållsförteckning

1 INLEDNING.....	3
2 OM LÄROBOKEN	4
2.1 ALKU: Två bastexter	4
2.2 SANAT: Tematiskt ordförråd	5
2.3 TILANNE: Situationsbaserat språk.....	5
2.4 SANASEPPÄ och KIELIVIISAS – grammatik på annat sätt.....	5
2.5 RAKENTEET: teori och uppgifter	6
2.5.1 Om grammatiken i SUOMEKSI 7	6
2.5.2 Om grammatiken i SUOMEKSI 8	7
2.5.3 Om grammatiken i SUOMEKSI 9	9
3 DET DIGITALA ELEVMATERIALET	11
4 DET DIGITALA LÄRARMATERIALET	11

1 INLEDNING

Denna handledning beskriver läromedlet SUOMEKSI 7–9, dess struktur, innehåll och komponenter samt allmänna anslag.

Först några inledande ord om SUOMEKSI 7–9:

1) FÖRSTÅ, TALA OCH KOMMUNICERA

SUOMEKSI-serien har följande undertitlar:

- årskurs 7: *Puhu ja ymmärrä*
- årskurs 8: *Kerro ja kirjoita*
- årskurs 9: *Hahmota ja ilmaise*

Undertitlarna signalerar den progression som serien följer, både inom varje årskurs och från årskurs till årskurs. Studiegången och lärgången går från att känna igen och förstå via att bilda och aktivera till att tillämpa. Därför lyfter vi redan på årskurs 7 fram talspråk och många muntliga uppgifter. Litet förenklat uttryckt har målsättningen varit att grammatiken ska komma med som ett resultat av kommunikativa behov.

Under hela studiegången och lärgången vill vi gärna betona att kommunikation och förståelse är det grundläggande: om man förstår helt eller delvis så har man de första förutsättningarna för att kunna kommunicera. Att förstå åtminstone något och våga tala är både mål i sig och förutsättningarna för en mångsidig språklig kompetens. Om man inte förstår exakt allt i en text, så gör det oftast ingenting – bara man förstår helheten och centrala budskap.

2) TEMAFORMERNA EN CENTRAL NYCKEL

Temaformerna pekar vi konsekvent på genom hela serien. Om man kan ord och temaformer, kommer man långt. Alla ska kunna läsa och ta till sig temaformerna. Därför skriver vi i ordlistorna ut temaformerna i stället för att ge bara grundform med böjning/stavelser efter. Det gör att ordlistorna kan kännas längre och mer omfattande än de egentligen är. Att maximera läsbarheten och lärandepotentialen har ändå varit viktigare för oss än att spara utrymme.

3) FRIHET FÖR DIG SOM LÄRARE

Vi har strävat att ge dig som lärare redskap, mycket material och medel. Vi ger också genom läromedlet förslag på hur du kan jobba och i vilken ordning. Men eftersom varje elev, varje grupp, varje skola och varje lärare är unik, har vi velat skapa ett läromedel som är flexibelt. Ett läromedel där du och ni kan välja olika vägar och olika tyngdpunktsområden.

För varje årskurs finns följande huvudkomponenter:

- lärobok (läs mer i 2)
- digitalt elevmaterial (läs mer i 3)
- digitalt lärarmaterial (läs mer i 4).

Dessa komponenter ger möjligheter till olika lärstigar och fokusområden. Läs mer i 2–4.

2 OM LÄROBOKEN

Läroboken innehåller texter och uppgifter uppdelade i fem tematiska avsnitt, JAKSO 1–5. I varje JAKSO finns tre delar:

- ALKU
- SANAT
- TILANNE

Dessa tre delar bildar en naturlig lärgång/studiegång, men man kan fritt välja de delar som bäst möter gruppens och elevens behov. Uppgifterna i varje del har en naturlig progression.

Bak i boken finns RAKENTEET, både teori och uppgifter. Grammatiken är samlad på ett ställe för att man ska kunna plocka in den när och där det behövs. (Det finns även en del grammatikuppgifter i JAKSO 1–5.)

I boken finns också en alfabetisk ordförteckning (finska–svenska). I ordförteckningen finns även temaformerna till uppslagsorden.

2.1 ALKU: Två bastexter

I varje ALKU-del finns två bastexter. I regel betonar den ena texten repliker och den andra löpande text. Talspråk förekommer i replikerna.

Genast efter texten finns en alfabetisk ordlista. De ord som finns i ordlistan är markerade med fet stil i texten. Markeringen i texten gör att eleven genast ser var i texten det finns nya eller viktiga ord, och eleven vet också genast med vilka ord i texten hen får hjälp. I och med att ordlistan är alfabetisk hittar eleven enkelt orden och kan fokusera på att tolka och ta till sig texten.

Efter texten och ordlistan kommer uppgifterna. De är indelade i två block:

- *Hallitse sanat* – orduppgifter
- *Työstä tekstiä* – textuppgifter

Hallitse sanat-uppgifterna låter eleverna jobba med de ord som finns i ordlistan. Eleven kan alltså klara orduppgifterna utan att bearbeta texten; i stället kan eleven fokusera på att ta till sig ordförrådet. Bland *Hallitse sanat*-uppgifterna finns både skriftliga och muntliga uppgifter.

I *Työstä tekstiä*-uppgifterna får eleverna jobba med texten, dess innehåll (förståelse) och formuleringar (tillämpning). Bland uppgifterna finns både skriftliga och muntliga uppgifter.

Tips 1! Utnyttja strukturen (text; ordlista; orduppgifter; textuppgifter) för att variera, differentiera och nivåanpassa. Till exempel kan man inleda med orduppgifterna och låta eleverna jobba med ordlistan den vägen. När eleverna sedan är bekanta med textens ordförråd kan man ta texten och textuppgifterna. Ett annat exempel: om en text i sig inte är relevant för just din grupp, kan eleverna jobba med enbart orduppgifterna och ordlistan.

Tips 2! Om du vill låta texterna jobba med texten i två delar (till exempel läsa första halvan och dess ord i läxa) går det också bra. Låt då eleverna plocka ihop sin egen ordlista genom att skriva orden med fet stil och plocka temaformer och översättningar från ordlistan. Det här arbetssättet förstärker kopplingen mellan text och ordlista och mellan böjda former och uppslagsord. Alternativt kan eleven välja att jobba endast med närläsning av texten och enbart läsa relevanta ord i ordlistan. Att också skriva orden ger dock i allmänhet ett bättre inlärningsresultat.

2.2 SANAT: Tematiskt ordförråd

I SANAT ligger fokus helt på ordförråd, på att bredda och aktivera tematiskt ordförråd. Orden presenteras via mikrotexter, bilder, kartor, ordlistor och uppgifter. Det finns både skriftliga och muntliga uppgifter i SANAT.

2.3 TILANNE: Situationsbaserat språk

I TILANNE ligger fokus på en situation. Eleven får via exempel, modeller och uppgifter jobba med situationen steg för steg.

Vi betonar muntliga situationer, men tar även upp några skriftliga situationer (till exempel att skriva sakttext i SUOMEKSI 8 och e-post i SUOMEKSI 9).

2.4 SANASEPPÄ och KIELIVIISAS – grammatik på annat sätt

I JAKSO 1–5 stöter eleverna på två återkommande tipsrutor:

- SANASEPPÄ
- KIELIVIISAS

SANASEPPÄ ger konkreta tips och regler för särskilt böjning och ordbildning. Rutorna fokuserar på de regler och mönster som man har mest nytta av, inte på undantag och ovanliga former.

KIELIVIISAS tar mer explicit upp grammatik. Rutorna fokuserar på några exempel och modeller framom längre teori. KIELIVIISAS tar även upp till exempel talspråk.

Såväl SANASEPPÄ som KIELIVIISAS följs upp av uppgifter.

I vissa fall pekar rutorna och uppgifterna i JAKSO 1–5 på specifika sidor i RAKENTEET, som ett exempel på när man kan jobba vidare med strukturen där. (Läs mer i 2.5.)

Litet förenklat kunde man säga att SANASEPPÄ och KIELIVIISAS behandlar grammatik i praktiken och för vissa kommunikativa behov. RAKENTEET däremot tar upp grammatiken på ett strukturerat sätt.

2.5 RAKENTEET: teori och uppgifter

I RAKENTEET finns grammatiken, både teori och uppgifter. Med grammatiken samlad på ett ställe kan du som lärare lättare ta in grammatiken där du själv önskar. Du kan också mer fritt välja bort texter och delar i JAKSO 1–5 utan att riskera att eleverna samtidigt går miste om centrala strukturer.

Lägg märke till att många av strukturerna i RAKENTEET pekas på i JAKSO 1–5. De här hänvisningarna kan man ha som ett förslag på när olika strukturer betonas. Se översikten över dessa hänvisningar i SUOMEKSI 7 (se 2.5.1), SUOMEKSI 8 (se 2.5.2) och SUOMEKSI 9 (se 2.5.3).

2.5.1 Om grammatiken i SUOMEKSI 7

På årskurs 7 ligger fokus främst på att repetera och fördjupa strukturer som eleverna till stora delar fått jobba med i de lägre årskurserna. Därför har vi i SUOMEKSI 7 valt att erbjuda ett brett paket i RAKENTEET – men också inkludera uppgifter som fokuserar på grammatik i ALKU, SANAT och TILANNE. Målsättningen med SUOMEKSI 7 är att på det sättet nå och få med så många elever som möjligt.

I SUOMEKSI utgår vi från att temaformerna är nyckeln till grammatiken. För en hel del elever på årskurs 7 är fjärde temaformen av nomen obekant eller till och med något helt nytt. Därför pekar vi tidigt i boken på fjärde temaformen. Perfekt och pluskvamperfekt kan också i vissa fall vara obekanta former.

Så här återkopplar JAKSO 1–5 explicit till strukturerna i RAKENTEET:

JAKSO	DEL	Struktur	I Rakenteet
1	ALKU: <i>Minä</i>	verbens fyra temaformer jakande och frågande presens	verb: fyra temaformer: sidorna 236–237 (se även <i>stadieväxling hos verb: sidorna 234–235</i>) presens: sidorna 237–242
1	ALKU: <i>Kotiympäristöni</i>	nomens fyra temaformer jakande och nekande presens	nomen: fyra temaformer: sidorna 252–256 (se även <i>stadieväxling hos nomen: sidan 235</i>) presens: sidorna 237–242
1	SANAT: <i>Ainon sukupuu</i>	tredje och fjärde temaformen av nomen	partitiv: 259–261
2	ALKU: <i>Koulumatkani</i>	genitiv i ental lokalkasus	genitiv: sidorna 256–258 och 261–264 inre och yttre lokalkasus: sidorna 264–280
3	ALKU: <i>Tervetuloa Helsinkiin</i>	texten betonar jakande imperfekt	imperfekt: sidorna 242–247
3	TILANNE	imperativ	imperativ: sidorna 250–252
4	ALKU: <i>Nean uudet harrastukset</i>	jakande och nekande imperfekt	imperfekt: sidorna 242–247
4	SANAT: <i>Tuisku kulttuuriharrastaja</i>	jakande perfekt	perfekt och pluskvamperfekt: sidorna 247–249
5	SANAT: <i>Koko vuosi on urheilun juhla</i>	objekt	objekt: 280–290

Du kan följa upplägget ovan eller fritt plocka in strukturer från RAKENTEET enligt elevernas behov.

Lägg märke till följande! I provpaketets grammatikprov (*kielioppikoe*) har vi nedanstående tyngdpunktsområden. Dessa prov är modellprov. Du kan använda de andra modellproven (ordproven och de muntliga proven) även om du gör egna grammatikprov.

- **JAKSO 1 Kielioppikoe:** verb som ordklass; verbens fyra temaformer; tidsformerna
- **JAKSO 2 Kielioppikoe:** personböjning; frågande presens; tidsformerna
- **JAKSO 3 Kielioppikoe:** -kin/-kAAn; imperativ; nomens fyra temaformer
- **JAKSO 4 Kielioppikoe:** verb och substantiv som ordklasser; kongruens; nominativ flertal och partitiv flertal; genitiv flertal
- **JAKSO 5 Kielioppikoe:** stadiesväxling; lokalkasus

2.5.2 Om grammatiken i SUOMEKSI 8

På årskurs 8 ligger fokus på både att fördjupa bekanta strukturer och ta upp nya strukturer. I RAKENTEET betonas de nya strukturerna ni-imperativ, konditionalis och MA-infinitiv betonas. Vidare repeteras och fördjupas särskilt translativ, essiv och possessiva suffix. Även räkneord tas upp.

Så här återkopplar JAKSO 1–5 explicit till strukturerna i RAKENTEET:

JAKSO	ALKU-TEXT	STRUKTUR	I RAKENTEET
1	<i>Luokkaretki</i>	personböjning (i jakande form)	Tips! Använd t.ex. sidorna 218–219 för repetition av verbens temaformer, tidsformerna och personböjningen. (Se även stadiesväxlingen på sidorna 216–217.) Personböjningen betonas i övrigt på åk 7.
1	<i>Raiteilla Euroopassakin</i>	jakande du- och ni-imperativ	du-imperativ: sidorna 220–222 ni-imperativ: sidorna 223–225
2	<i>Ihana, kamala luonto</i>	tidsformerna (presens, imperfekt, perfekt, pluskvamperfekt)	Tips! Använd t.ex. sidorna 218–219 för repetition av verbens temaformer, tidsformerna och personböjningen. (Se även stadiesväxlingen på sidorna 216–217.) Tidsformerna betonas i övrigt på åk 7.
2	<i>Apua, täällä Itämeri!</i>	inre och yttre lokalkasus	Tips! Använd t.ex. sidorna 240–241 för repetition av nomens temaformer. (Se även stadiesväxlingen på sidan 217.) Lokalkasus betonas i övrigt på åk 7.
3	<i>Lauantaipäivä maalla</i>	MA-infinitiv (i inessiv, elativ, illativ)	MA-infinitiv: sidorna 270–284
3	<i>Lauantaipäivä kaupungilla</i>	vissa unipersonella uttryck (som fraser)	—
4	<i>Kotona sairaana</i>	grundtal (1–10 000) konditionalis	grundtal: sidorna 261–266 konditionalis: sidorna 226–239
4	<i>Kysy lääkäriltä</i>	possessiva suffix	possessiva suffix: sidorna 285–289
5	<i>Mautokortti</i>	MINEN-nomen av verb	—
5	<i>Mopot liikenteessä</i>	translativ ordningstal (1–10)	translativ: sidorna 253–259 ordningstal: sidorna 267–269

Lägg märke till följande! Strukturen *essiv*, på sidorna 243–252 i RAKENTEET, har vi valt att inte hänvisa till i något ALKU-kapitel. Det ska inte tolkas som att strukturen är oviktig, utan som att den är olika viktig beroende på elevernas kunskapsnivå. I fråga om tidsuttryck är *essiv* synnerligen viktig, men dessa kan också läras in som en egen helhet. *Essiv* som allmän struktur passar in på flera ställen i boken. Se nedan för tre förslag.

Här är tre förslag på hur du kan sammankoppla *essiv* med ALKU.

- 1) Ta upp *essiv* i samband med texten *Raiteilla Euroopassakin* i JAKSO 1. *Essiv* förekommer i sex uttryck i texten.
- 2) Ta upp *essiv* i samband med texten *Ihana, kamala luonto* i JAKSO 2. *Essiv* förekommer i tre uttryck i texten.
- 3) Ta upp *essiv* i samband med *Kotona sairaana* i JAKSO 4. *Essiv* förekommer i fem uttryck i texten.

Du kan som noterat dela upp *essiv* i två helheter: tidsuttryck (sidorna 247–249) och den egentliga *essiv*-strukturen (sidorna 243–247, 250–252). I så fall kan du till exempel ta upp tidsuttrycken i samband med att ni repeterar tidsformerna (t.ex. i JAKSO 2) och sedan *essiv* som allmän struktur i JAKSO 4 (i samband med texten *Kotona sairaana*).

Du kan följa upplägget ovan eller fritt plocka in strukturer från RAKENTEET enligt elevernas behov.

Lägg märke till följande! I provpaketets grammatikprov (*kielioppikoe*) har vi nedanstående tyngdpunktsområden. Dessa prov är modellprov. Du kan använda de andra modellproven (ordproven och de muntliga proven) även om du gör egna grammatikprov.

- JAKSO 1 *Kielioppikoe*: verb som ordklass; verbens fyra temaformer; imperativ
- JAKSO 2 *Kielioppikoe*: verbens och nomens fyra temaformer; ental eller flertal?; lokalkasus
- JAKSO 3 *Kielioppikoe*: MA-infinitiv
- JAKSO 4 *Kielioppikoe*: grundtal; konditionalis; possessiva suffix; ordfamiljer (adjektiv–verb–substantiv)
- JAKSO 5 *Kielioppikoe*: ordningstal; ordbildning (-MINEN och -JA)

2.5.3 Om grammatiken i SUOMEKSI 9

På årskurs 9 ligger fokus på både att använda och tillämpa bekanta strukturer och ta upp några nya strukturer. Du kan följa upplägget och förslagen nedan eller fritt plocka in strukturer från RAKENTEET enligt elevernas behov.

Objektet behandlades i SUOMEKSI 7, men eftersom strukturen är både högfrekvent och utmanande för många elever tar vi upp den också i SUOMEKSI 9. Vi tar upp de mest grundläggande objektsreglerna en efter en i ALKU-kapitlen (se tabellen).

I RAKENTEET betonas de nya strukturerna passiv, particip, unipersonella uttryck och komparation. RAKENTEET lyfter även fram ordkunskap i fråga om adjektiv och karitiva adjektiv, såväl TON-adjektiv som MATON-adjektiv. Sist finns även agentkonstruktion och finalkonstruktion.

Så här återkopplar JAKSO 1–5 explicit till strukturerna i RAKENTEET:

JAKSO	ALKU-TEXT	STRUKTUR	I RAKENTEET
1	<i>Haetaan: Loistava tulevaisuus</i>	VA-particip (som adjektiv, inkl. temaformer); TAVA-particip (endast kort) objekt: känsloverb passiv: som me-passiv i talspråk	participöversikt: sidan 230 VA-particip: sidorna 231–236 TAVA-particip: sidorna 241–245 passivöversikt: sidan 198 och 228–229 passiv presens: sidorna 198–211
1	<i>Tarinoita toiselta puolelta</i>	komparation NUT-particip (som adjektiv, inkl. temaformer) objekt: pågående handling	komparation: sidorna 185–197 NUT-particip: sidorna 237–240
2	<i>Selviytymisopas</i>	objekt: nekande sats	---
2	<i>Minä opin!</i>	unipersonella uttryck (i texten) objekt: repetition av regler i föregående tre ALKU-kapitel	unipersonella uttryck: sidorna 255–265
3	<i>Tettituskailua</i>	objekt: konkret och okänt resultat	
3	<i>Kesätyömaalla</i>	passiv imperfekt (i texten) objekt: hel, del och obestämd mängd	passiv imperfekt: sidorna 212–224
4	<i>Netiketti – schmetiketti</i>	---	---
4	<i>Totta vai tarua, missä menee raja?</i>	objekt: i uppmaningar	---
5	<i>Kesä ja kärpäset</i>	---	---
5	<i>Kulttuurin kehdoissa</i>	---	---

Lägg märke till följande!

1) PASSIV

Strukturen jakande passiv presens har vi använt redan från början, i SUOMEKSI 7, i form av talspråkets me-passiv. Målsättningen har varit att ha med detta för några högfrekventa verb redan från början för att eleverna ska bli vana vid den, för att nu på årskurs 9 bredda perspektivet och se på dels den regelrätta passiven och dels på hur passiva former bildas.

Vi har valt att inte aktivt peka på passiv presens på något exakt ställe i boken, så att du själv kan välja var du tar in strukturen. Vi rekommenderar ändå att passiv presens behandlas i samband med JAKSO 1 eller JAKSO 2. (Vi pekar på passiv i RAKENTEET i samband med me-passiv på s. 19, men den hänvisningen måste man naturligtvis inte följa.) Passiv imperfekt pekar vi däremot på i den andra ALKU-texten i JAKSO 3.

2) PARTICIP

Vi har valt att peka på särskilt VA-particip och NUT-particip redan i JAKSO 1 – men där som rena adjektiv. Tanken är att du ska kunna välja om du tar upp participen där och då eller utnyttja KIELIVIISAS-rutorna (och uppgifterna till dem) för att avdramatisera participen och sänka tröskeln inför att senare ta upp participen.

3) UNIPERSONELLA UTTRYCK

Unipersonella uttryck har vi jobbat med på frasnivå allt sedan SUOMEKSI 7. Därför har vi valt att inte ta upp dem på bred front i något ALKU-kapitel – även om en hänvisning finns i ALKU-texten på s. 51 i JAKSO 3. Välj själv när du tar upp strukturen som helhet. Två förslag är andra ALKU-kapitlet i JAKSO 1 och TILANNE-kapitlet i JAKSO 2.

4) AGENTKONSTRUKTION

Vi pekar inte explicit på agentkonstruktioner i något ALKU-kapitel. Välj fritt var och när du tar upp den. (Vi påminner genom uppgifter om MA-infinitiv i JAKSO 5 på sidan 145.)

5) FINALKONSTRUKTION

Vi pekar inte explicit på finalkonstruktionen i något ALKU-kapitel. Välj fritt var och när du tar upp den. (Strukturen förekommer i text på sidorna 52 (JAKSO 2) och 77 (JAKSO 3), men översätts som fraser i ordlistorna.)

Lägg märke till följande! I provpaketets grammatikprov (*kielioppikoe*) har vi nedanstående tyngdpunktsområden. Dessa prov är modellprov. Du kan använda de andra modellproven (ordproven och de muntliga proven) även om du gör egna grammatikprov. Lägg märke till att vi i SUOMEKSI 9 har allmänna, inte JAKSO-specifika, grammatikprov. Detta för att du fritt ska kunna lägga upp undervisningen. Numreringen nedan kan naturligtvis även fungera som progression.

- *Kielioppikoe (1)*: Adjektiv, particip som adjektiv
- *Kielioppikoe (2)*: Motsatser av adjektiv, karitiva adjektiv och högfrekventa participuttryck
- *Kielioppikoe (3)*: Komparation av adjektiv
- *Kielioppikoe (4)*: Unipersonella uttryck (med och utan objekt), agentkonstruktion och finalkonstruktion
- *Kielioppikoe (5)*: Passiv presens och passiv imperfekt (med och utan objekt)
- *Kielioppikoe (6)*: Passiv perfekt och passiv pluskvamperfekt (med och utan objekt)

3 DET DIGITALA ELEVMATERIALET

Det digitala elevmaterialet speglar lärobokens struktur. I materialet ingår följande:

- alla bastexter med klickbara ord (de ord som finns i textens ordlista i läroboken)
- inläsningar till alla ALKU-texter
- digitala interaktiva uppgifter till alla delar (ALKU, SANAT, TILANNE, RAKENNE)
- SANASEPPÄ- och KIELIVIISAS-rutorna som eget block

Det digitala elevmaterialet låter elever möta texten på flera sätt – inte bara text utan också ljud. Bastexterna är också interaktiva (med klickbara ord).

De digitala uppgifter ger eleven omedelbar respons och eleven kan därmed jobba vidare också utan ständig handledning. Det digitala elevmaterialet låter också eleven göra uppgiften så många gånger som hen vill och behöver.

4 DET DIGITALA LÄRARMATERIALET

Det digitala lärarmaterialet innefattar allt som finns i det digitala elevmaterialet och dessutom följande:

- provpaket
 - kopieringsunderlag med facit
 - tre delprov för varje JAKSO
 - ordprov
 - grammatikprov (se också kommentarer i 2.5)
 - muntligt prov
 - Tips! Proven kan också användas diagnostiskt eller som repetition inför ett prov som du själv skapar.
- hörförståelser
 - texterna
 - ljudfiler
 - kopieringsunderlag med facit (tre kopieringsunderlag till varje text)
 - Täydennä-uppgifter, för att fokusera på att avkoda ljud
 - Valitse-uppgifter, för att fokusera på förståelse
 - Vastaa-uppgifter, för att fokusera på förståelse och egenproduktion
 - Tips! Texterna kan också användas som läsförståelse med kopieringsunderlagen.
- facit till läroboken
 - finns i två versioner
 - onlinebok, där hela boken från pärm till pärm ingår
 - PDF-filer, där endast de sidor i boken som har facit ingår